

УДК [338.482.224 + 379.85](477)

**ТУРИЗМ ЯК СУЧАСНА ДЕТЕРМІНАНТА СУБ'ЄКТИВНОЇ  
ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ В УКРАЇНІ**<http://orcid.org/0000-0002-3815-019X>**Любчук Ольга Костянтинівна**, завідувача кафедри туризму, д. держ. упр., професор, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь**Olga Liubchuk**, Head of the Department of Tourism, Doctor of Science in State management, professor, SHEI «Pryazovskyi State Technical University», Mariupol***O. Liubchuk. Tourism as a Modern Determinant of Subjective Satisfaction with Life in Ukraine.***

*The article examines the approach to tourism as determinants of subjective satisfaction with life. The conducted research showed that indicators are used to calculate the international index "Happiness". International experts include subjective life satisfaction into list of the indicators of "happiness". The absence of a direct relationship between the development of the economy and its subjective perception of people is marked. The theoretical and conceptual foundations for solving the problem of subjective satisfaction with life in Ukraine are determined. The attention is paid to the psychological aspects of the state economic policy, consumer psychology, peculiarities of the Ukrainian mentality. The necessity of the subjective life satisfaction study for the implementation effectiveness of the "Doctrine of balanced development "Ukraine 2030" was noted. This article claims that the importance of tourism for the country's economy development and subjective life satisfaction. The features of development of modern tourism are noted. The effect of tourism on satisfaction of a number of needs of people are shown, in particular, needs for rest, needs for treatment, needs for self-realization, cognitive needs, cultural needs, professional needs and others. The dynamics of tourist flows of domestic tourists, tourists-citizens of Ukraine, who traveled abroad, were given. An increase in the percentage of Ukrainians trips abroad with an official purpose since 2016 was revealed. The dynamics of visiting Ukraine by foreign tourists since 2000 has been given.*

*The main factors inhibiting the development of the tourist industry in the country, which include the unfavorability of existing conditions for entrepreneurship, the imperfection of the regulatory legal field are presented. The necessary factors for the development of the tourism industry in Ukraine are determined, among which domestic political stability of the country, expansion of international relations, peaceful good-neighborly relations between the states are noted.*

***Любчук О. К. Туризм як сучасна детермінанта суб'єктивної задоволеності життям в Україні.***

*У статті розглянуто підхід до туризму як детермінанти суб'єктивної задоволеності життям. Проведене дослідження показало, що для розрахунку міжнародного індексу «Щастя» використовуються показники. Міжнародні експерти відносять суб'єктивну задоволеність життям до показників «щастя». Відзначена відсутність прямої залежності між розвитком економіки та його суб'єктивним сприйняттям людьми. Визначено теоретико-концептуальні засади для вирішення проблеми суб'єктивної задоволеності життям в Україні. Звернено увагу на психологічні аспекти економічної політики держави, психологію споживача, особливості українського менталітету. Зазначено необхідність дослідження суб'єктивної задоволеності життям для результативності здійснення «Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030». Вказано на значення туризму для розвитку економіки країни та суб'єктивної задоволеності життям. Відзначено особливості розвитку сучасного туризму. Показано вплив туризму на задоволення низки потреб людей, зокрема потреби у відпочинку, потреби у лікуванні, потреби у самореалізації, пізнавальні потреби, культурні потреби, професійні потреби та інші. Надано динаміку туристичних потоків внутрішніх туристів, туристів-громадян України, які виїжджали за кордон. Виявлено збільшення відсотку поїздок українців за кордон з службовою метою з 2016 року. Надано динаміку відвідування України іноземними туристами, починаючи з 2000 року. Представлено головні фактори гальмування розвитку туристичної галузі в країні, до яких віднесено несприятливість існуючих умов для підприємництва, недосконалість нормативно-правового поля. Визначено необхідні фактори для розвитку туристичної галузі в Україні, серед яких відзначені внутрішньополітична стабільність країни, розширення міжнародних зв'язків, мирні добросусідські відносини між державами.*

***Любчук О. К. Туризм как современная детерминанта субъективной удовлетворенности жизнью в Украине.***

*В статье рассмотрен подход к туризму как детерминанте субъективной удовлетворенности жизнью. Проведенное исследование показало, что используются показатели для расчета международного индекса «Счастье». Международные эксперты относят субъективную удовлетворенность жизнью к показателям «счастье». Отмечено отсутствие непосредственной прямой зависимости между развитием*

економики и его субъективным восприятием людьми. Определены теоретико-концептуальные основы для решения проблемы субъективной удовлетворенности жизнью в Украине. Обращено внимание на психологические аспекты экономической политики государства, психологию потребителя, особенности украинского менталитета. Указана необходимость исследования субъективной удовлетворенностью жизнью для результативности осуществления «Доктрины устойчивого развития «Украина 2030». Указано на значение туризма для развития экономики страны и субъективной удовлетворенностью жизнью. Отмечено особенности развития современного туризма. Показано влияние туризма на удовлетворение ряда потребностей людей, в частности потребности в отдыхе, рекреационной потребности, потребности в самореализации, познавательной потребности, духовной потребности, профессиональной потребности и других. Предоставлено динамику туристических потоков внутренних туристов, туристов-граждан Украины, которые выезжали за границу. Выявлено увеличение процента поездок украинцев за границу по служебным делам с 2016 года. Начиная с 2000 года, представлена динамика посещения иностранными туристами Украины. Представлены основные факторы торможения развития туристической отрасли в стране, к которым отнесены неблагоприятные существующие условия для предпринимательства, несовершенство нормативно-правового поля. Определены необходимые факторы для развития туристической отрасли в Украине, среди которых отмечены внутривластическая стабильность страны, расширение международных связей, мирные и добрососедские отношения между государствами.

**Постановка проблеми** у загальному вигляді і її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Сучасне розуміння майбутнього збалансованого розвитку країни базується на міждисциплінарному синтезі економіки, культури і техніки, де домінування сфери послуг творчого контенту є пріоритетним. З огляду на міждисциплінарну структуру креативна економіка створює нові можливості для досягнення результатів у межах стратегії розвитку для країн, що розвиваються. Тому для України розроблено економічну модель інноваційного розвитку - «Доктрина збалансованого розвитку «Україна – 2030». яка передбачає покращення позицій глобальних міжнародних індексів, зокрема від ТОП – 60 для індексу «Здоров'я» до ТОП 10 для індексу «Зростання патентної активності».

Сприймання суспільством економічної політики держави залежить від ряду факторів: від відповідності регулюючих дій держави нормам, які склалися у суспільстві; від часу, який пройшов після прийняття постанов, реформ, законів; від наявності у суспільстві даних економічних потреб. Відомо, що не існує прямої залежності між розвитком економіки та його суб'єктивним сприйняттям людьми: зростання економічних показників не завжди призводить до підвищення позитивного суб'єктивного відношення до них, тому дослідження детермінант суб'єктивної задоволеності життям є актуальним та затребуваним.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій**, на які опирається автор. Вважаємо, що теоретико - концептуальними засадами дослідження детермінант суб'єктивної задоволеності життям є теоретичні розробки щодо психологічних аспектів економічної політики держави, психології ринку та споживача В.Буреги, О.Любчук [1]; М.Аргайла з розуміння психології щастя у громадян [2]; М.Бункіної, В.Семенова щодо розв'язання економіко-психологічних проблем [3]; В.Соколінського з психологічних основ економіки [4]; О.Любчук, В.Луньова з особливостей поведінки споживачів [5]; Д.Рокіча, Н.Антонової з проблеми ціннісної ієрархії сенсу життєдіяльності людини [6] ; В. Буреги щодо неповторності українського менталітету[7].

**Виділення невирішеної проблеми**, якій присвячується стаття. На сьогоднішній день невирішеною проблемою є розвиток туризму як детермінанти суб'єктивної задоволеності життям людей.

**Мета статті** полягає у з'ясуванні детермінант суб'єктивної задоволеності життям у громадян України в умовах переходу на економіку збалансованого зростання, та визначення значення туризму в даному процесі.

**Виклад основного матеріалу дослідження**. Вважаємо, що концептуально-теоретичними засадами для вирішення проблеми суб'єктивної задоволеності життям людей (СЗЖЛ) в Україні можуть бути розробки, що присвячені проблемі впливу

діяльності людини для переходу від технократизма до людиноцентризму, зокрема розв'язання соціально-гуманітарних проблем людства, дослідження українського менталітету, поведінки споживача, типології стилів життя.

До особливостей українського менталітету віднесено самотність українського народу, раціоналізм як прагнення до об'єднання з іншими настільки, наскільки би це не суперечило праву особистої власності, працьовитість хазяїна-хлібороба з його віковим прагненням до землі; прагнення та здатність до спільно-політичної творчості, енергія у захисті прав на самовизначення свого життя, прагнення до освіти, працьовитість, гостинність, пріоритетність своїх культурно-історичних цінностей, прагнення до духовного життя, повага до старших, прагнення до незалежності та ін. Особливості менталітету впливають на сімейні традиції, обсяг та глибину життєвого досвіду, рівень самоактуалізації та ін. В дослідженнях були з'ясовані основні потреби та намагання, бажання сучасних споживачів, особливості їх потреб у дозвіллі. Відзначено специфіку різних типів споживачів на основі особливостей їх поведінки під час покупки товарів та послуг, зокрема економічних, персоналізованих, етичних, аналітичних, меркантильних [5, с.71-72]. Тому для вирішення проблеми досягнення в економіці та суспільстві збалансованого розвитку до 2030 року, необхідним є врахування суб'єктивного фактору для того, щоб досягнуті економічні показники знайшли своє відображення у свідомості українського народу та втілення в поведінці, зокрема в соціалізації в умовах переходу на економіку збалансованого зростання. Таким чином, для концептуального вирішення проблеми суб'єктивної задоволеності життям людей в процесі здійснення економічних реформ можна віднести теоретичні розробки з етнопсихології, з розуміння психології щастя, розв'язання економіко-психологічних проблем, з психологічних основ економіки, з проблем самосвідомості, зокрема національної самосвідомості, з становлення туризму однією із складових СЗЖЛ.

Туризм, починаючи з другої половини ХХ століття, набуває масовості. Все більше людей намагається відпочити в інших, більш комфортабельних умовах, поєднуючи відпочинок із задоволенням пізнавальних потреб, потреб в самореалізації, вирішенням ділових та професійних цілей, потреб розвитку культури, збагаченні духовності, самопізнання своїх можливостей та інших потреб, які на зараз надає індустрія туризму. Тому значно зріс вплив туризму на структуру виробництва, інвестиції, ВВП, стан платіжного балансу, використання трудових ресурсів та на інші галузі соціально-економічного розвитку суспільства.

Останніми роками майже всі регіони світу продемонстрували значне зростання обсягів туризму. Довгострокові перспективи розвитку галузі залишаються оптимістичними [8]. Світова спільнота уже у 80-ті роки почала усвідомлювати значущість впливу туризму на економіку країн, що обумовило розвиток статистики у туризмі, удосконалення системи обліку та обробки даних, поглиблення аналізу туристичної міграції.

На розвиток внутрішнього та міжнародного туризму в країні впливає, економічний розвиток країни, а починаючи з 2014 року також війна на сході України, яка призвела до внутрішньої міграції населення, знищення промислових об'єктів або їх руйнуванню, втрати робочих місць, зубожінню частини населення, порушенню транспортного сполучення, зниженню експорту, захопленню частини туристичної індустрії, яка знаходилася в Криму, Донецькій та Луганській областях тощо. Дана сукупність факторів впливає на динаміку туристичних потоків в країні, зокрема внутрішніх туристів (рис.1), туристів-громадян України, які виїжджали за кордон (рис.2), іноземних туристів (рис.3). Представлені статистичні дані використані з сайту Держстату України [9].

Найбільша кількість громадян України виїжджала до Польщі, Росії, Угорщини, Молдови, Білорусії, Туреччини, Румунії, Словаччини, Єгипту, Німеччини. У I півріччі 2017 року зростання кількості українських виїзних туристів спостерігається до Росії на 961,3 тис. осіб, Єгипту – на 182,1 тис. осіб, Туреччини – на 160,9 тис. осіб, Угорщини – на

91 тис. осіб, Румунії – на 47,6 тис. осіб, Білорусі – на 31,6 тис. осіб, Німеччини – на 8,4 тис. осіб; зменшення до Польщі – на 787,6 тис. осіб, Словаччини – на 49,3 тис. осіб, Молдови – на 15,7 тис. осіб [10].



Рис.1. Динаміка потоків внутрішніх туристів в Україні

Дослідження мотивації виїзного туристичного потоку за перше півріччя 2016 та 2017 років виявило збільшення кількості українських туристів, які подорожували по світу. Серед них найбільший відсоток приросту поїздок показали такі туристичні потоки: збільшення з службовою метою відбулося на 38%, з приватною метою - на 6,4%, з метою туризму - на 2,5%.

Найбільше іноземних громадян, які прибули до України у I півріччі 2017 року були з Молдови, Білорусі, Росії, Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини, Туреччини, Ізраїлю, Німеччини. Порівняно з I півріччям 2016 року кількість іноземних туристів збільшилась з Білорусі на 373,2 тис. осіб, Туреччини – на 27,6 тис. осіб, Угорщини – на 26,7 тис. осіб, Молдови – на 26,3 тис. осіб, Румунії – на 25,8 тис. осіб, Росії – на 24,1 тис. осіб, Ізраїлю – на 23,4 тис. осіб, Німеччини – на 17,1 тис. осіб; зменшення з Словаччини – на 37,9 тис. осіб, Польщі – на 2,5 тис. осіб [9].



Рис.2. Динаміка туристів-громадян України, що виїжджали за кордон

Водночас, з метою «туризм» найбільше іноземних громадян прибули до України з Білорусі, Туреччини, Росії, Ізраїлю, США, Німеччини, Бельгії, Швейцарії, Італії та Великої Британії.



Рис.3. Динаміка іноземних туристів щодо відвідування України

Головними факторами гальмування розвитку туристичної галузі в Україні, а отже зниженню суб'єктивної задоволеності життям у громадян України є несприятливість існуючих умов для підприємництва, недосконалість нормативно-правового поля. Дані фактори призводять до негативного результату, відсутності необхідних інвестицій для розвитку туризму як внутрішніх (через тривалу економічну кризу), так і іноземних (через несприятливий інвестиційний клімат), а також слід віднести відсутність розвинутої інфраструктури, якісної реклами та глибокої інформації про готелі, санаторії, тури по країні та послуги, які надаються, на світовому рівні, низьку якість обслуговування, значний податковий тягар тощо [8]. Розвитку туристичної галузі активно сприяє внутрішньополітична стабільність країни; розширення міжнародних зв'язків; мирні, дружні, добросусідські відносини між державами. Політична стабільність проявляється і в суворому дотриманні і виконанні законів та інших регулюючих нормативних актів. Об'єктивною стабілізацією та її складовою частиною є відсутність політичного напруження у суспільстві [11].

**Висновки та пропозиції** в даному напрямку. Туризм становиться впливовою детермінантою формування суб'єктивної задоволеності життям в українських громадян. Сучасна індустрія туризму формує неповторний ціннісно-смысловий простір відношення до подій суспільно-економічного життя в країні. Об'єктивно Україна має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів. Суттєвий вплив на розвиток туризму надає сприятлива внутрішня та зовнішня політика, стійкий економічний розвиток, розбудова туристичної інфраструктури, високий рівень культури гостинності, соціальна підтримка громадян. Для розвитку внутрішнього туризму важливим фактором є просвітництво щодо наявності та доступності місцевих, регіональних туристичних ресурсів, розвиток реклами та маркетингу туристичних послуг серед населення, виховання любові та дбайливого ставлення до рідного краю, збереження національних традицій, звичаїв, фольклору.

**Список використаних джерел:**

1. Бурга В. В., Любчук О. К. Економічна психологія в схемах та таблицях: навчально – методичний посібник. Донецьк: ДонДАУ, 2003. 63 с.
2. Аргайл М. Психологія щасття. Москва: Наука, 1993. 192с.
3. Бункина М.К. Экономика и психология. На перекрестке наук: учеб. пособие. Москва: «Дело и сервис», 1998.

400с.

4. Соколинский В.М. Психологические основы экономики: учеб. пособие. Москва: ЮНИТИ, 1999. 215с.

5. Любчук О.К., Луньов В.С. Психологія розвитку та особистості споживача для сфери туризму: навч. посібник. Маріуполь: ПДТУ, 2015. 223 с.

6. Антонова Н.А. Ценностные ориентации в структуре личности студентов: монография. Славянск: Канцеляр, 2001. 135 с.

7. Бурега В.В. Социально-адекватный менеджмент: монография. Киев: Ин-т социологии НАН Украины, 2000. 379с.

8. Нагорняк Г.С. Основні фактори гальмування розвитку ринку туристичних послуг в Україні. Актуальні задачі сучасних технологій: матеріали V Міжнар. наук.-технічної конф. молодих учених та студентів. (Тернопіль, 17-18 листопада 2016 р.). Тернопіль, 2016. С.353 – 354.

9. Туристичні потоки. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr\\_u/potoki2006\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm) (дата звернення 18.07.2018).

10. Інформація щодо відвідування України іноземними туристами та виїзду громадян України за кордон за I півріччя 2016 – 2017 років. URL: [http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3ba262e6-1603-4090-b741-](http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3ba262e6-1603-4090-b741-e3c47a7f6d71&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaViizduGromadianUkrainiZaKordonZaIPivrichchia2016-2017-Rokiv)

[e3c47a7f6d71&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaViizduGromadianUkrainiZaKordonZaIPivrichchia2016-2017-Rokiv](http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3ba262e6-1603-4090-b741-e3c47a7f6d71&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaViizduGromadianUkrainiZaKordonZaIPivrichchia2016-2017-Rokiv) (дата звернення 18.07.2018).

11. Комліченко О.О. Фактори розвитку туристичної галузі. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Випуск 8. Частина 3. С.75 – 79. (Серія «Економічні науки»).

#### References:

1. Burega V.V., Liubchuk O.K. (2003), «Economic psychology in charts and tables», [«*Ekonomichna psykholohiya v skhemakh ta tablytsyakh*»], educational - methodical manual, Donetsk, DonDAU, 63p.

2. Argyll M. (1993), «Psychology of happiness [«*Psikhologiya schast'ya*»], Moscow, Nauka, 192p.

3. Bunkina M.K. (1998), «Economics and psychology. At the crossroads of science», [«*Ekonomika i psikhologiya. Na perekrestke nauk*»], tutorial, Moscow, Delo i servis, 400 p.

4. Sokolinsky V.M. (1999), «Psychological bases of economy», [«*Psikhologicheskiye osnovy ekonomiki*»], tutorial, Moscow, YuNITI, 215 p.

5. Liubchuk O.K., Lunyov V.E. (2015), «Developmental psychology and consumer identity for tourism», [«*Psykholohiya rozvytku ta osobystosti spozhyvacha dlya sfery turizmu*»], tutorial, Mariupol, PDTU, 223 p.

6. Antonova N.A. (2001), «Value orientations in the structure of the personality of students», [«*Tsennostnyye oriyentatsii v strukture lichnosti studentov*»], monograph, Slavyansk, Kantselyar, 135 p.

7. Burega V.V. (2000), «Socially adequate management», [«*Sotsial'no-adekvatnyy menedzhment*»], monograph, Kiev, Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 379 p.

8. Nahorniak H.S. (2016), «Key factors of braking of development market of tourist services in Ukraine» , [«*Osnovni faktory hal'muvannya rozvytku rynku turystychnykh posluh v Ukrayini*»], materials V International Scientific-Technical Conference of Young Scientists and Students. (Ternopil, November 17-18, 2016), pp. 353-354.

9. «Tourist streams». (2018), [«*Turystychni potoky*»], URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr\\_u/potoki2006\\_u.htm](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm)

10. «Information on visiting Ukraine by foreign tourists and departure of Ukrainian citizens abroad for the first half of 2016-2017». (2018), [«*Informatsiya pro vidviduvannya Ukrayiny inozemnyimi turystamy ta vyyizd hromadyan Ukrayiny za kordon na pershe pivrichchia 2016-2017 rokov*»], URL: [http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3ba262e6-1603-4090-b741-](http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3ba262e6-1603-4090-b741-e3c47a7f6d71&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaViizduGromadianUkrainiZaKordonZaIPivrichchia2016-2017-Rokiv)

[e3c47a7f6d71&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaViizduGromadianUkrainiZaKordonZaIPivrichchia2016-2017-Rokiv](http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3ba262e6-1603-4090-b741-e3c47a7f6d71&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaViizduGromadianUkrainiZaKordonZaIPivrichchia2016-2017-Rokiv)

11. Komlichenko O.A. (2014), «Factor for the development of tourism industry» , [«*Factors of the tourism industry development*»], Scientific Journal of Kherson State University. 2014. Issue 8. Part 3. pp.75 - 79.

**Ключові слова:** суб'єктивна задоволеність життям, Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030», типи споживачів, український менталітет, внутрішній туризм, міжнародний туризм, гальмівні фактори, фактори розвитку.

**Ключевые слова:** субъективная удовлетворенность жизнью, Доктрина сбалансированного развития «Украина 2030», типы потребителей, украинский менталитет, внутренний туризм, международный туризм, тормозящие факторы, факторы развития.

**Key words:** Subjective Satisfaction with Life, Doctrine of balanced development "Ukraine 2030", types of consumers, Ukrainian mentality, internal tourism, international tourism, inhibitory factors, developmental factors.

Рецензент: Гончар В.В. завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування, ДВНЗ «ПДТУ», доктор економічних наук, доцент

Стаття перевірена на плагіат системою: <https://corp.unichex.com/library/viewer/report/4855062>